

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
учасників ХХІІ Міжнародної
науково-практичної конференції
(26–27 лютого 2026 р., м. Харків)**

Харків 2026

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (Україна),
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна),
Вірменський державний педагогічний університет імені Х. Абовяна (Вірменія),
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія),
Телавський державний університет імені Якоба Гогобашвілі (Грузія),
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна),
Куявсько-Поморська Вища Школа в Бидгощі (Польща)

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
учасників XXII Міжнародної
науково-практичної конференції
(26–27 лютого 2026 р., м. Харків)

Харків
2026

УДК [37:001]«20»

Рекомендовано редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № __ від __. __. 2026 р.)

Методологія сучасних наукових досліджень : збірник наукових праць учасників XXII Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 лютого 2026 р., м. Харків) / за наук. ред. К. Юр'євої. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2026. ____ с.

Мови видання: українська, англійська, німецька, польська

Для наукових працівників, викладачів закладів вищої освіти, учителів, вихователів, здобувачів вищої освіти. Може використовуватись у навчальному процесі на всіх рівнях вищої освіти.

Усі статті пройшли рецензування, зберігають авторську редакцію. Всю відповідальність за зміст публікацій несуть автори.

Організаційний комітет конференції:

Юрій БОЙЧУК – голова організаційного комітету, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Світлана БЕРЕЖНА – заступник голови організаційного комітету, доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Майя БОЛКВАДЗЕ – доктор філологічних наук, асистент-професор департаменту педагогічних наук Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Людмила ГАВРІЛОВА – доктор педагогічних наук, професор, незалежний дослідник (Аахен, Німеччина)

Микола ДАНИЛЮК – доктор філософії з педагогіки, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Далі ДОБОРДЖГІНІДЗЕ – доктор філологічних наук, асистент-професор Департаменту європейських студій Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Маріам ІСПІРЯН – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з навчально-наукової роботи Вірменського державного педагогічного університету імені Хачатуря Абовяна (Єреван, Вірменія)

Володимир КАРАПЕТАН – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Мелс МКРТУМЯН – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної психології Вірменського державного педагогічного університету імені Хачатуря Абовяна (Єреван, Вірменія)

Рузанна ПЕТРОСЯН – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету педагогічної психології та соціології Вірменського державного педагогічного університету імені Хачатуря Абовяна (Єреван, Вірменія)

Алла СОКОЛОВА – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Лела ТАВДГІРІДЗЕ – доктор педагогічних наук, професор, професор департаменту педагогіки Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Марина ТКАЧЕНКО – кандидат педагогічних наук, доцент, координатор наукової роботи факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Володимир ФОМІН – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Нато ШЕРОЗІЯ – доктор педагогічних наук, асоційований професор департаменту педагогічних наук Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Катерина ЮР'ЄВА – заступник голови, вчений секретар організаційного комітету, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Олександра ЯНКОВИЧ – доктор габілітований, професор, завідувач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Куявсько-Поморської Академії (Бидгощ, Польща)

existence. However, this is possible only on the condition that the determination of measure and necessity takes place not at the intuitive level, but based on rational substantiation and knowledge.

Іван ІСКЕРСЬКИЙ

кандидат технічних наук,
викладач кафедри кафедра машинознавства і транспорту,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЧАСІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Впровадження компетентнісного підходу у вищій освіті вимагає визначення обмежень і змісту понять «компетенція» та «компетентність». При розгляді внутрішніх меж поняття «компетентність» звернемося до існуючих підходів: американського (біхевіорального); англійського (функціонального); багатовимірний (структурного).

Американський підхід спрямований на виявлення поведінкових характеристик компетенції. О. Ніколаєв вважає компетенції своєрідним еталоном «досвіду дій, знань, умінь, навичок, творчості, емоційноціннісної діяльності» [2, с. 418]. У свою чергу «компетентність» дослідник визначає як рівень «досягнення особистістю вказаних компетенцій» [2, с. 418]. О. Ніколаєв приходить до висновку, що «доцільно обмежуватись серед головних показників якості майбутнього фахівця одним терміном – „компетентність”» [2, с. 418]. «Компетенцію» переважно розуміють як основоположний поведінковий аспект або характеристика, яка може проявлятися в ефективній та / або успішній діяльності, і залежить від контексту дій, організаційних і середовищних чинників, характеру професійної діяльності.

Англійський підхід (функціональний) спрямований не на особистісні характеристики, а на властивості самої діяльності. Головне питання, яке вирішується в означеному підході, – які основні елементи діяльності повинні бути реалізовані, щоб вважати результат досягнутим і задовільним. У цьому плані працівники демонструють компетентність у тій мірі, в якій їхня діяльність досягає або перевищує описані стандарти. Компетентність у функціональному підході пов'язана з моделюванням (особистості, результату, освіти тощо). Коротко кажучи, англійська школа компетенцій спрямована на вивчення характеристик діяльності та їх виконання, тоді як американська концентрується на людях, які цю діяльність здійснюють.

Багатовимірний підхід, розроблений у Франції, намагається поєднати у визначенні компетенції професійні та особистісні характеристики, концептуальні та операційні аспекти. Порівнюючи ці два поняття, Р. Шостак акцентує увагу на тому, що «під

компетенцією передусім слід розуміти коло повноважень якої-небудь організації, установи чи особи, а компетентність – це складне інтегральне інтелектуальне, професійне і особистісне утворення, що формується в процесі підготовки, виявляється, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності» [3, с. 270].

Під компетентністю слід розуміти сукупність знань, умінь, навичок, відносин (як інтегрованих в єдине ціле елементів), а також низку особистісних характеристик, здібностей і мотивів, якими повинна володіти людина для успішної роботи і які актуалізуються в рамках професійної діяльності. Як загальну характеристику, компетентність застосовують до різних високопрофесійних фахівців, яка буде, разом з тим, мати різне конкретне наповнення (як у зоні знань, умінь і навичок, так і в площині особистісних характеристик) при описі різних спеціальностей.

Компетентції, як система вимог до фахівця, вперше були застосовані в практиці профвідбору, тобто в умовах вибору серед великої кількості людей, які вже мають формальне право, кваліфікаційний документ, у ході випробування підтвердити свою компетентність. При цьому до структури компетентцій, крім професійних знань, умінь і навичок, додаються й особистісні характеристики фахівця. У той час як відбір до закладів вищої освіти обмежується вимогами до знань абітурієнта, залишаючи «за кадром» інші компетентції.

Виникає розрив між «входом» абітурієнта в освітнє середовище і «виходом» з університету молодого фахівця, який повинен бути наділений певними компетенціями, що дають йому змогу бути конкурентоспроможним на ринку праці. Але й конкурентоспроможність як здатність випускника охоплює, крім професійних знань, умінь і навичок, також особистісні чинники. Ще однією проблемою, з якою стикаються працівники вищої освіти, полягає в тому, що компетентність, як і конкурентоспроможність, формуються у процесі навчання в ЗВО, а перевіряються вже за межами освітнього закладу.

До структурних елементів компетентності крім знань умінь і навичок відносять також досвід. Включення досвіду до структури компетентності вимагає визначення того, яким саме досвідом повинен володіти випускник. К. Кін (K. Keen), допускаючи можливість включення досвіду як елемента компетентності, відносить цю структурну одиницю до метакомпетентності [4].

До значущих особистісних чинників, що впливають на формування компетентності відносять і здатність до організації та самоорганізації. Описуючи структуру професійних здібностей, можна виділити організаторські й конструктивні здібності, що дають можливість майбутньому фахівцеві, продуктивно використовуючи свої часові, професійні та особистісні ресурси, результативно навчатися.

Іншими словами, у процесі здобуття вищої освіти студенту необхідно освоїти не тільки можливості, пов'язані з його вузькопрофесійною спрямованістю, але й розвинути загальні здібності, віднесені в рамках компетентнісного підходу, до ключових, базових або мета-компетентнісних здібностей. «Це навички «другого порядку», що дозволяють керувати власними когнітивними процесами, адаптувати стратегії в реальному часі та розпізнавати приховані течії контексту» [1]. У структурі мета-компетентності представлені здібності майбутнього фахівця до перенесення, тобто здібності використання набутих компетенцій в майбутніх професійних ситуаціях, для яких ці компетенції призначені;

здібності керувати схожими ситуаціями більш дієво; здібності продуктивно вирішувати широке коло завдань, що виходять за рамки професійної діяльності.

Досліджуючи мета-компетенції, К. Кін (K. Keen) визначає їх як концептуальні, що передбачають «learning to learn» [4]. Іншими словами, це здатність до самостійної організації навчального матеріалу, а також здатність до організації робочого (навчального) простору і часу, самоорганізації. До таких мета-компетентних здібностей, на нашу думку, слід віднести «компетентність у часі».

Феноменологічний підхід, звертаючись до структури свідомості (діяльності), вказує на темпоральність як їх головну, сутнісну характеристику. Поняття «компетентність у часі» дозволяє охопити часовий досвід суб'єкта праці від досвіду вирішення актуальних темпоральних завдань до досвіду формування та організації часової професійної перспективи та трансперспективи.

Під компетентністю в часі слід розуміти часові структури – часові стратегії організації професійної діяльності, вміння й навички розв'язувати завдання, пов'язані з часом, структури часового професійного досвіду. Здібності до самоорганізації пов'язані, по-перше, зі здатністю суб'єкта праці до часової організації трудового процесу, а, по-друге, якщо брати широко – до здатності часової організації життєдіяльності та професійної діяльності, в яку включені і здібності до планування часу, організації професійної діяльності, самонавчання, часова професійна перспектива.

Проблема темпоральної організації праці ґрунтовно висвітлена в межах інженерної психології та психології праці, оскільки неефективне управління часом у таких видах діяльності, як операторська праця або робота в особливих умовах (рятувальники, медичні працівники тощо), може призводити до критичних і навіть катастрофічних наслідків. Водночас проблема часової організації праці залишається значно менш розробленою щодо соціономічних спеціальностей. Це зумовлено, зокрема, розмитістю зовнішніх меж часового планування, необхідністю творчого й гнучкого розподілу діяльності в часі з урахуванням особливостей та можливостей специфіки професії, а також відсутністю безпосередньо критичних ситуацій у разі порушення часових нормативів. Усе це створює ілюзію зниження потреби в науковому опрацюванні зазначеної проблематики та, відповідно, зменшує увагу до формування компетентності в часі майбутніх фахівців соціономічного профілю.

На нашу думку, у структурі компетентності необхідно врахувати часову складову як суттєву характеристику професійної свідомості (мислення) та професійної діяльності майбутніх фахівців соціономічного профілю. Структуру «компетентності в часі» складають такі компоненти: часова організація освітнього процесу; часова організація навчальної діяльності; часова організація професійної діяльності педагога.

Часова організація навчальної діяльності передбачає вміння й навички, досвід вирішення навчальних завдань (синхронізація власних дій і процесів суб'єкта та синхронізація діяльності з процесами в навколишньому світі, оцінка часового резерву, впорядкування дій, тривалості, термінів тощо); навички оцінки тривалості та часова організація процесу (визначення термінів, темпу, ритму); вміння та навички прискорення або уповільнення виконавчого процесу (темпу, ритму); часові структури досвіду як рефлексивного акту.

Часову організацію педагогічної діяльності утворюють часові структури стратегічного планування означеної діяльності; найближчі та віддалені часові професійні перспективи; контекстний часовий досвід. Часова організація професійної діяльності педагога має таку структуру: часова трансперспектива професійної діяльності; професійна подієвість як часова структура (потенційні, реалізовані та актуальні події професійного життя). Застосування даного поняття вимагає його подальшої розробки, але, на нашу думку, дозволяє вирішити низку діагностичних завдань компетентності випускника соціономічного профілю, розширити розуміння того, як навчати здобувачів вищої освіти соціономічних професій і звернути увагу під час навчання на розвиток їхньої компетентності в часі.

Список використаних джерел

1. Мета-компетенції лідера 2025: вміння мислити над мисленням як ключ до стійкості та впливу. URL : <https://grc.ua/blog/meta-kompetencyi-lidera-2025-vminnia-myslyty-nad-myslenniam-ia-klyuch-do-stijkosti-ta-vplyvu>
2. Ніколаєв О. М. Компетентність та компетенція у сучасній педагогіці як педагогічні категорії. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Вип. 15. С. 410–419.
3. Шостак Р. Поняття «компетентність» у науковій літературі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28, т. 4. С. 265–272.
4. Keen K. Competence: What is it and how can it be developed? *Instructional design: Implementation*. 2009. P. 111–122.

Lemberskyi O. The role of the English language in the integration of the educational and scientific space.....	122
Лотфі Гаруді Г. Білінгвальна освіта вчителя як засіб інтеграції національної системи освіти до Європейського освітнього простору.....	124
Мирошниченко М. Європейські вектори професійної підготовки керівників оркестрових колективів у системі вищої педагогічної освіти	126
Осипова Н., Євтухова Т. Роль позашкільної освіти у формуванні медіаграмотності українських дітей-переселенців у Литві	131
Підлужна О. Реформування вищої освіти України в умовах євроінтеграції: стратегічні пріоритети системної модернізації	137
Тарасенко Г. Роль культурного діалогу європейської та східної систем освіти в екологізації суспільного мислення	141
Умрихіна І. Гармонізація методів професійної підготовки фахівців зв'язку із вимогами Європейського освітнього простору	144
ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	146
Гаращук О., Анісімов В. Фундаменталізація вищої освіти України в умовах розвитку інформаційно-цифрових технологій	147
Dobryden O. Comparative approach as a methodological basis of socio-philosophical research into the peculiarities of health preservation in consumer society.....	150
Іскерський І. Наукові підходи до дослідження компетентності у часі майбутніх фахівців соціономічних професій	152
Кіблик Д. Філософський вимір сучасних наукових досліджень: епістемологічні та аксіологічні виклики.....	156
Сас Н. Самоізоляція та «безперервна концентрація» як засоби появи нових ідей	158
Сікорська І. Філософсько-правовий аспект соціальної відповідальності в діяльності фахівця соціальної сфери.....	161
Ящишина І. Наукові дослідження у проєктній діяльності.....	164
СИСТЕМА ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ І МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ В ТЕХНІЧНИХ НАУКАХ, НОВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ В ГАЛУЗІ	167
Batyuk L., Masych V. Experimental and descriptive approaches to STEM education in physics: a comparative analysis of the USA and Ukraine	168
Бігун О. Агрогенна та воєнно-техногенна деградація фізичних властивостей орних ґрунтів України	171
Буднік С. Зміна акцентів при формуванні структурного простору населених місць та територій землекористування через кліматичні виклики	174
Кузнєцов П., Бєдункова О. Атрибуція впливу важких металів на порушення біогеохімічних циклів вуглецю, азоту та фосфору.....	176
Пюрко О., Арабаджи-Тіпенко Л. Трансформаційні тенденції розвитку медико-біологічних і природничих наук у сучасному цифровому просторі	180
Ромашко І., Кутельмах А. Методологія та стандартизація досліджень у харчових технологіях: харчові добавки в м'ясних системах.....	183
СИСТЕМА МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУСПІЛЬНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ НАУКАХ І НОВІТНІ РЕЗУЛЬТАТИ В ГАЛУЗІ	185
Балан В. Fuzzy SWOT-аналіз у формуванні стратегій підприємства	186
Бицюра Ю. Нераціональна поведінка споживачів: сутність, причини, методологія дослідження.....	190
Будякова О. Методологічні основи дослідження біоекономіки.....	196
Васильєв С. Мультиплікативний ефект у сфері судочинства: постановка проблеми	202
Верховод І. Екосистема соціального середовища: теоретико-методологічні засади та еволюція концептуальних підходів.....	206
Возняк О. Професійна підготовка майбутніх юристів до захисту прав інтелектуальної власності в ІТ галузі.....	211
Даниленко О., Литвин К. Методичні підходи до визначення потреби в персоналі в умовах трансформації ринку праці	213
Жибер Т. Кібернетичний підхід у дослідженні управління публічними фінансами	215
Кондратенко В. Методологія дослідження адміністративно-правових засобів забезпечення прав людини і громадянина	217
Корват О. Методи дослідження правового забезпечення у державному регулюванні економіки.....	220
Микитенко В. Інституційна резистентність і архітектоніка гібридного сценарію повоєнного розвитку: методологічний вимір	222

Україна, 61002, Харків
вул. Алчевських, 29

У збірці представлено результати актуальних наукових досліджень науковців, викладачів, учителів, вихователів, докторантів, здобувачів третього (освітньо-наукового), другого (магістерського) і першого (бакалаврського) рівнів вищої освіти, здобувачів загальної середньої освіти – учасників **XXII Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія сучасних наукових досліджень»** (Харків, 26–27 лютого 2026 р.) з України, Бразилії, Грузії, Данії, Канади, Китайської Народної Республіки, Литви, Німеччини, Польщі.

Для наукових працівників, викладачів закладів вищої освіти, учителів, вихователів, здобувачів вищої освіти. Може використовуватись у навчальному процесі на всіх рівнях вищої освіти і в теоретичних наукових дослідженнях.